

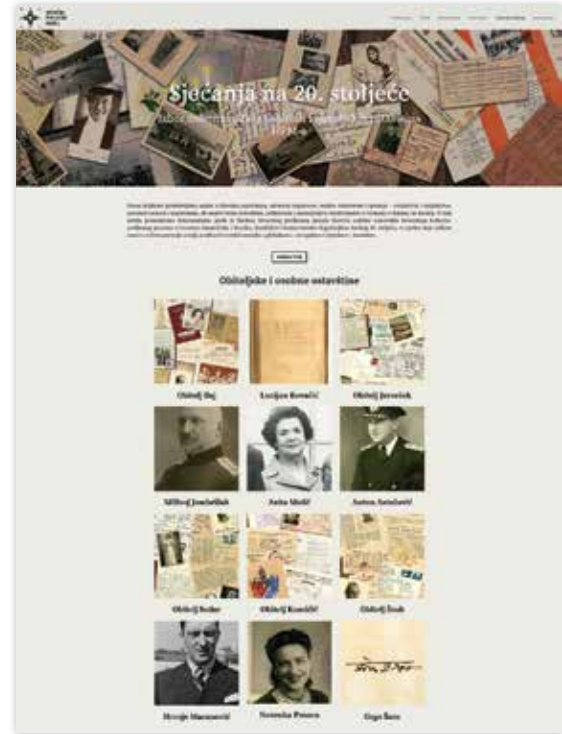
Sjećanja na 20. stoljeće: Izbor dokumenata iz osobnih i obiteljskih ostavština HPM-a

Dubravka Peić Čaldarović, Jelana Balog Vojak, Zdenka Šinkić

Na mrežnoj stranici Hrvatskog povijesnog muzeja predstavljeno je 1.318 originalnih dokumenata – sa 1.068 kataloških jedinica i više od 2.000 njima pripadajućih ilustracija – iz ostavština 12 obitelji ili pojedinaca koji su tijekom 20. st. živjeli na hrvatskom prostoru. Svako ostavštini pridružen je jednodimenzionalni zvučni zapis, koji reproducira dio odabranog, posebno značajnog ili karakterističnog teksta iz njezina cjelokupnog sadržaja. Tako prezentirane osobne uspomene – od dnevnika, zapisa, preko korespondencije, do službene dokumentacije o školovanju, vojnoj obvezi, profesionalnom radu, sportskim i slobodnim aktivnostima – uklopljene su u teorijski koncept *kratkog 20. stoljeća* kako ga je osmislio Eric Hobsbawm. U njegovoj interpretaciji ono obuhvaća period od Prvog svjetskog rata (1914. – 1918.) do pada Berlinskog zida (1989./90.), definiran i kao *doba ekstrema* – zato što više od ostalih povijesnih razdoblja obiluje političkim kontroverzama, drastičnim ekonomskim i društvenim suprotnostima, snažnim prožimanjem raznovrsnih kultura, svjetonazora i tradicija, te ubrzanim tehnološko-znanstvenim razvojem. S obzirom da 20. stoljeće karakteriziraju i ograničene mogućnosti objektivne interpretacije složenih pojava u kojima smo i sami bili djelomično sudionici, ili su nam vremenski bliske, ovom su prilikom namjerno naglašena upravo *subjektivna* iskustva pojedinaca – (u pravilu) predstavnika tipičnih društvenih grupa, čije su životne priče i sudbine često puta međusobno suprotstavljene no, predložene zajedno, spremne za usporednu analizu. Navedenu koncepciju prati opsežan kataloški pregled cjelokupne sačuvane dokumentacije odabranih (12) ostavština iz fundusa Hrvatskog povijesnog muzeja, korespondirajući s ključnim događajima novije hrvatske povijesti. Time je potencijalnom korisniku pružena mogućnost lakšeg uočavanja kontroverznih društveno-političkih tema, kao i razumijevanja njihovih historiografskih interpretacija.

U skladu s tim, prezentirano gradivo obuhvaća slijedeće kronološko-sadržajne cjeline:

- Uspomene iz Prvog svjetskog rata – koje sa stajališta pojedinačnih sudbina i osobnih doživljaja suvremenika ilustriraju vrijeme raspada Austro-Ugarske Monarhije i priključenja hrvatskih zemalja novonastalom Kraljevstvu SHS – reprezentiraju 2 dnevnika: *Ratne bilješke kaplara Franje Javoršeka 1917.-1919. g.* (započete u Austriji i Italiji, a završene u Crnoj Gori) i *Dnevnik (kaplara) Lucijana Kovačića* (najprije s istočnog, a zatim s talijanskog bojišta), te svjedodžbe osnovnoškolca Dragutina Baja nastale u ratnom okruženju, ili fotografska arhiva dr. Milivoja Jambrišaka iz doba njegova ratovanja i zarobljeničtva u Rusiji, a potom angažmana u radu Jugoslavenskog odbora.
- Službena dokumentacija (o školovanju, profesionalnom radu i primanjima, obiteljskim odnosima, zdravstvenoj zaštiti, kulturnom životu i ponudi) – kao i primjerci osobne dokumentacije i privatne korespondencije nastali u periodu od 1918. do 1941. – na sličan (subjektivan) način oslikavaju svakodnevni život prosječnog stanovnika međuratne Hrvatske. Za ovaj je period indikativna ostavština obitelji Dragutina Baja, prvenstveno zbog svoga obima i cjelovitosti, ali i činjenice da obuhvaća čitav period *kratkog 20. stoljeća*, kao i dio korespondencije veterinara Martina Sudara s budućom suprugom Ivanom Žirovčić, dokumentacija o službi Antuna Antolovića u kraljevskoj jugoslavenskoj vojsci, te obiteljska ostavština (tada još studenta) Eugena Kumičića ml.
- Teško naslijeđe Drugog svjetskog rata – ilustriraju svjedočanstva o osobnim iskustvima više sudionika/ca koji su rat proživjeli na različite načine: kao zatočenici

naci-fašističkih logora (poput novinara Hrvoja Macanovića i povjesničara Držislava Švoba), borci NOP-a (među kojima je bio liječnik Milivoj

INFO

Izložba „Sjećanja na 20. stoljeće: Izbor dokumenata iz osobnih i obiteljskih ostavština HPM-a:“ je dostupna na: <http://sjecanjana20st.hismus.hr>

Jambrišak te članica francuskog pokreta otpora Anka Matic), vojni i civilni žitelji NDH (primjerice ustaški logornik Martin Sudar, mornarički časnik Antun Antolović te tajnik Bjelovarske županije Dragutin Baj). Njihova su iskustva proživljenog rata utjecala i kasnije na sudbine i svjetonazore njihovih obitelji.

- (d) Konačno, među svjedočanstvima političkih stradalnika iz poslijeratnog komunističkog perioda jugoslavenske povijesti, objavljene su uspomene nekoliko svjedoka: Antuna Antolovića (domobranskog časnika koji se u posljednjim danima rata predao pobjedničkoj vojsci), Martina Sudara (ustaškog časnika koji je nakon „križnog puta“ zatočen u KP domu Zenica), te Grge Šore (zatočenika logora na Golom otoku). Njihovim uspomenama (korespondenciji i autentičnim dnevnicičkim bilješkama, ili naknadno zapisanim sjećanjima o godinama izolacije i progona) suprotstavljena je zanimljiva kolekcija

čestitki, pozivnica i informativnih letaka koju je ostavila tadašnja direktorica Povijesnog muzeja Hrvatske, Nevenka Prosen, kao ilustraciju bogatog kulturnog života u NR Hrvatskoj u to isto vrijeme, a njezinu ostavštinu upotpunjava osobna i profesionalna dokumentacija ugledne doktorice psihologije Anke Matic.

Razumijevanju osnovnog sadržaja pridonose dodatna objašnjenja u uvodnim tekstovima (*O izložbi, Kronologija ključnih zbivanja*), te uporaba raznobojnih oznaka za pojedine cjeline Hobsbawmove periodizacije *kratkog 20. stoljeća: krizno doba, od 1914. – 1945.* (siva - sa zelenim, bijelim, ili smeđim dodatcima); *zlatno doba, od 1945. – 1975.* (žuta); *doba recesije, od 1975. - 1990.* (plava). Ovakva virtualna prezentacija dokumentarne građe omogućuje korisnicima lakše povezivanje podataka, tema i sadržajnih cjelina u skladu s njihovim individualnim potrebama i željama, te omogućuje interaktivan pristup opsežnom katalogu. ■

